

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
JEANA RICHARDA DE LA TOURA
przedstawiona w dniu 3 kwietnia 2025 r.¹

Sprawa C-713/23

**Jakub Cupriak-Trojan,
Mateusz Trojan
przeciwko
Wojewodzie Mazowieckiemu
przy udziale
Prokuratora Prokuratury Okręgowej w Warszawie,
Prokuratora Regionalnego w Warszawie**

(wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Naczelny Sąd Administracyjny, Polska)

Odesłanie prejudycjalne – Obywatelstwo Unii – Prawo do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich – Małżeństwo dwóch obywateli Unii tej samej płci – Obowiązek uznania i transkrypcji przez państwo członkowskie pochodzenia tych obywateli aktu małżeństwa sporządzonego w innym państwie członkowskim – Uregulowania lub praktyka krajowa państwa członkowskiego pochodzenia niedopuszczające uznania i wpisania do rejestru stanu cywilnego aktu małżeństwa osób tej samej płci

I. Wprowadzenie

1. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 20 ust. 2 lit. a) i art. 21 ust. 1 TFUE w związku z art. 7 i art. 21 ust. 1 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej², a także z art. 2 pkt 2 dyrektywy 2004/38/WE³.

2. Wpisuje się on w nurt orzeczniczy Trybunału dotyczący uznawania aktów lub decyzji zmieniających tożsamość obywatela Unii, uzyskanych w przyjmującym państwie członkowskim, w celu wpisania ich do rejestrów stanu cywilnego państwa członkowskiego pochodzenia⁴.

¹ Język oryginału: francuski.

² Zwanej dalej „Kartą”.

³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniająca rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylająca dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (Dz.U. 2004, L 158, s. 77; sprostowania: Dz.U. 2004, L 229, s. 35; Dz.U. 2005, L 197, s. 34).

⁴ W tym rozumieniu, że państwem członkowskim pochodzenia jest państwo, którego przynależność państwową posiada obywatel Unii. Zobacz wyrok z dnia 5 czerwca 2018 r., Coman i in. (C-673/16, zwany dalej „wyrokiem Coman”, EU:C:2018:385; pkt 31).

3. Trybunał ma obecnie rozstrzygnąć, czy rozszerza on na akty małżeństwa swoje orzecznictwo dotyczące wpisania do aktów stanu cywilnego nazwiska lub zmiany tożsamości płciowej uzyskanych w innym państwie członkowskim, w szczególności gdy państwo członkowskie pochodzenia danej osoby, będące państwem jej miejsca urodzenia, nie uznaje, a nawet zakazuje małżeństw osób tej samej płci. W ujęciu bardziej ogólnym pojawia się kwestia granic zakresu stosowania prawa Unii w tej dziedzinie, zważywszy, że przepisy dotyczące małżeństwa i stanu cywilnego należą do kompetencji państw członkowskich, a prawo Unii nie narusza tej kompetencji.

4. Uważam, że w obecnym stanie prawnym odpowiedź powinna być zniuansowana. Państwo członkowskie pochodzenia obywatela Unii powinno uznać małżeństwo zawarte przez niego w innym państwie członkowskim z osobą tej samej płci, nawet jeśli celem nie jest uzyskanie w pierwszym państwie członkowskim pochodnego prawa pobytu, dowodu tożsamości czy też paszportu. Natomiast obowiązek wpisania tego aktu do rejestru stanu cywilnego powinien pozostać w gestii każdego z państw członkowskich. Wobec tego do nich należałaby decyzja, czy taki wpis jest jedynym sposobem spełnienia wymogów art. 7 Karty, interpretowanego w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka⁵.

II. Ramy prawne

A. Prawo Unii

5. Artykuł 21 ust. 1 TFUE brzmi następująco:

„Każdy obywatel Unii ma prawo do swobodnego przemieszczania się i przebywania na terytorium państw członkowskich, z zastrzeżeniem ograniczeń i warunków ustanowionych w traktatach i środkach przyjętych w celu ich wykonania”.

6. Zgodnie z art. 7 Karty, zatytułowanym „Poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego”:

„Każdy ma prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, domu i komunikowania się”.

B. Prawo polskie

7. Artykuł 18 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej głosi:

„Małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej”.

8. Artykuł 47 Konstytucji stanowi:

„Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym”.

⁵ Zwanego dalej „ETPC”.

9. Artykuł 1 ust. 1 ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy⁶ z dnia 25 lutego 1964 r., w brzmieniu wynikającym z tekstu jednolitego⁷, ze zmianami, przewiduje:

„Małżeństwo zostaje zawarte, gdy mężczyzna i kobieta jednocześnie obecni złożą przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenia, że wstępują ze sobą w związek małżeński”.

10. Artykuł 3 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego⁸, w brzmieniu wynikającym z tekstu jednolitego⁹, stanowi:

„Akty stanu cywilnego stanowią wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych; ich niezgodność z prawdą może być udowodniona jedynie w postępowaniu sądowym”.

11. Zgodnie z art. 104 tej ustawy:

„1. Zagraniczny dokument stanu cywilnego, będący dowodem zdarzenia i jego rejestracji, może zostać przeniesiony do rejestru stanu cywilnego w drodze transkrypcji.

2. Transkrypcja polega na wiernym i literalnym przeniesieniu treści zagranicznego dokumentu stanu cywilnego zarówno językowo, jak i formalnie, bez żadnej ingerencji w pisownię imion i nazwisk osób wskazanych w zagranicznym dokumencie stanu cywilnego.

[...]

5. Transkrypcja jest obligatoryjna, jeżeli obywatel polski, którego dotyczy zagraniczny dokument stanu cywilnego, posiada akt stanu cywilnego potwierdzający zdarzenia wcześniejsze sporządzony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i żąda dokonania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego lub ubiega się o polski dokument tożsamości lub nadanie numeru PESEL¹⁰].

[...]”.

12. Artykuł 105 ust. 1 wspomnianej ustawy stanowi:

„Treść zagranicznego dokumentu stanu cywilnego przenosi się do rejestru stanu cywilnego, w formie czynności materialno-technicznej, zamieszczając w akcie stanu cywilnego adnotację o transkrypcji”.

13. Artykuł 107 Prawa o aktach stanu cywilnego przewiduje:

„Kierownik urzędu stanu cywilnego odmawia dokonania transkrypcji, jeżeli:

[...]

3) transkrypcja byłaby sprzeczna z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej”.

⁶ Dz.U. z 1964 r., nr 9, poz. 59.

⁷ Dz.U. z 2020 r., poz. 1359.

⁸ Dz.U. z 2014 r., poz. 1741.

⁹ Dz.U. z 2023 r. poz. 1378, zwanej dalej „Prawem o aktach stanu cywilnego”.

¹⁰ Numer identyfikacyjny nadawany osobie fizycznej posiadającej obywatelstwo polskie.

14. Artykuł 7 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe¹¹, w brzmieniu wynikającym z tekstu jednolitego¹², stanowi:

„Prawa obcego nie stosuje się, jeżeli jego stosowanie miałyby skutki sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej”.

15. Zgodnie z art. 1138 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego¹³, w brzmieniu wynikającym z tekstu jednolitego¹⁴:

„Zagraniczne dokumenty urzędowe mają moc dowodową na równi z polskimi dokumentami urzędowymi. [...]”.

III. Stan faktyczny sporu w postępowaniu głównym i pytanie prejudycjalne

16. Jakub Cupriak-Trojan, mający obywatelstwo polskie i niemieckie, i Mateusz Trojan, mający obywatelstwo polskie, zawarli związek małżeński w Berlinie (Niemcy) w dniu 6 czerwca 2018 r., a obecnie zamieszkują w Polsce¹⁵. Po zawarciu związku małżeńskiego J. Cupriak-Trojan postanowił dodać do swego nazwiska rodowego, zgodnie z prawem niemieckim, nazwisko rodowe małżonka¹⁶. Od chwili wydania decyzji przez kierownika Urzędu Stanu Cywilnego m.st. Warszawy (Polska) na wniosek J. Cupriaka-Trojana nosi on takie samo nazwisko rodowe w Polsce.

17. Decyzją z dnia 8 sierpnia 2019 r. kierownik Urzędu Stanu Cywilnego m.st. Warszawy, który przechowuje akty urodzenia skarżących, rozpatrzył odmownie wniosek J. Cupriaka-Trojana i M. Trojan o transkrypcję ich niemieckiego aktu małżeństwa z tego powodu, że prawo polskie nie przewiduje małżeństw osób tej samej płci. Uznał on, że transkrypcja takiego aktu naruszałaby podstawowe zasady polskiego porządku prawnego.

18. Wojewoda Mazowiecki (Polska), do którego odwołali się J. Cupriak-Trojan i M. Trojan, utrzymał w mocy tę decyzję, stwierdzając dodatkowo sprzeczność pomiędzy formą niemieckiego wzoru aktu małżeństwa a jego polskim odpowiednikiem. Uznał on, po pierwsze, że w przypadku transkrypcji niemieckiego aktu małżeństwa kierownik urzędu stanu cywilnego musiałby wpisać imiona i nazwiska dwóch mężczyzn, przy czym dane jednego z nich w rubryce „kobieta”. Po drugie, ponieważ w Polsce małżeństwo mogą zawrzeć tylko mężczyzna i kobieta, niedopuszczalne jest wpisanie do aktów stanu cywilnego danych dwóch mężczyzn jako małżonków.

19. Wyrokiem z dnia 1 lipca 2020 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie (Polska) oddalił skargę wniesioną przez J. Cupriaka-Trojana i M. Trojan w szczególności na tej podstawie, że ani Konstytucja, ani polskie ustawy nie przewidują możliwości współistnienia w krajowym porządku publicznym małżeństw zarówno jednopłciowych, jak i różnopłciowych. Skutki transkrypcji zagranicznego aktu małżeństwa jednopłciowego naruszyłyby podstawowe

¹¹ Dz.U. z 2011 r., nr 80, poz. 432.

¹² Dz.U. z 2023 r., poz. 503.

¹³ Dz.U. z 1964 r., nr 43, poz. 296.

¹⁴ Dz.U. z 2023 r. poz. 1550, zwanej dalej „kodeksem postępowania cywilnego”.

¹⁵ Mimo że sąd odsyłający wskazuje, że mieszkają oni w Niemczech, skarżący w uwagach na piśmie i na rozprawie wyjaśnili, że tak już nie jest. Obecnie, mianowicie od grudnia 2021 r., mieszkają oni i pracują w Polsce.

¹⁶ Na rozprawie J. Cupriak-Trojan i rząd niemiecki wskazali, że w Niemczech małżonek może posługiwać się nazwiskiem noszonym wskutek zawarcia małżeństwa, podczas gdy w Polsce chodzi o zmianę nazwiska rodowego albo na identyczne z nazwiskiem małżonka, albo poprzez dodanie wspólnego członu, co rząd polski potwierdził.

zasady polskiego porządku prawnego w rozumieniu art. 107 pkt 3 Prawa o aktach stanu cywilnego. Sąd ten uznał również, że odmowa transkrypcji nie narusza art. 8 i 14 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności¹⁷ w związku z jej art. 12 oraz z art. 21 ust. 1 TFUE, gdyż spór w postępowaniu głównym dotyczy kwestii stanu cywilnego, pozostającego bez związku z prawem przemieszczania się i przebywania w państwie członkowskim.

20. Jakub Cupriak-Trojan i M. Trojan wniosli skargę kasacyjną od tego wyroku do Naczelnego Sądu Administracyjnego (Polska), będącego sądem odsyłającym, w ramach której sformułowali wnioski o skierowanie odesłania prejudycjalnego w przedmiocie wykładni art. 7 i art. 21 ust. 1 Karty oraz art. 21 TFUE. Stwierdzając wyrażone przez skarżących będących obywatelami Unii potrzeby w związku z ich zamiarem przemieszczania się i pobytu w Polsce w stanie cywilnym wynikającym z zawartego przez nich w Niemczech małżeństwa, w tym z będącą jego następstwem zmianą nazwiska przez jednego z nich, a także brak orzecznictwa Trybunału w odniesieniu do transkrypcji aktu małżeństwa, sąd ten ma wątpliwości co do wykładni art. 20 ust. 2 lit. a) i art. 21 ust. 1 TFUE w związku z art. 7 i art. 21 ust. 1 Karty. Wspomniany sąd uściśla, że po zapoznaniu się z odpowiedzią Trybunału będzie zobowiązany rozważyć, czy brak w ustawodawstwie polskim przepisów przewidujących możliwość zarejestrowania związku osób tej samej płci wyłącza obowiązek uznania określonych skutków zawarcia takiego związku.

21. W tych okolicznościach Naczelny Sąd Administracyjny postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy przepisy art. 20 ust. 2 [lit. a)] i art. 21 ust. 1 TFUE odczytywane w związku z art. 7 i art. 21 ust. 1 [Karty] oraz art. 2 pkt 2 dyrektywy [2004/38] należy interpretować w ten sposób, że stoją na przeszkodzie temu, by właściwe organy państwa członkowskiego, którego przynależność państwową posiada obywatel Unii, który zawarł małżeństwo z innym obywatelem Unii (osobą tej samej płci) w jednym z państw członkowskich zgodnie z ustawodawstwem tego państwa, mogły odmówić uznania i przeniesienia w drodze transkrypcji do krajowego rejestru stanu cywilnego tego aktu małżeństwa, uniemożliwiając tym osobom przebywanie w tym państwie w takim stanie cywilnym i pod tym samym nazwiskiem rodowym, z tej przyczyny, że prawo państwa przyjmującego^[18] nie przewiduje małżeństwa osób tej samej płci[?]”.

22. Uwagi na piśmie przedstawili J. Cupriak-Trojan i M. Trojan, Wojewoda Mazowiecki, Prokurator Regionalny w Warszawie (Polska), Prokurator Prokuratury Okręgowej w Warszawie (Polska), rządy polski, niemiecki, hiszpański, węgierski i niderlandzki oraz Komisja Europejska.

23. Na rozprawie, która odbyła się w dniu 3 grudnia 2024 r., ci sami uczestnicy, z wyjątkiem Wojewody Mazowieckiego, przedstawili uwagi ustne i odpowiedzieli na zadane przez Trybunał pytania wymagające odpowiedzi ustnej.

¹⁷ Podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r., zwanej dalej „EKPC”.

¹⁸ Przy uwzględnieniu ujętej w art. 2 pkt 3 dyrektywy 2004/38 definicji wyrażenia „przyjmujące państwo członkowskie”, którym jest mianowicie „państwo członkowskie, do którego przybywa obywatel Unii w celu skorzystania z jego/jej prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu”, oraz brzmienia art. 3 ust. 1 tej dyrektywy chodzi o państwo członkowskie pochodzenia.

IV. Analiza

24. Poprzez pytanie prejudycjalne sąd odsyłający zwraca się w istocie do Trybunału o ustalenie, czy art. 20 i art. 21 ust. 1 TFUE w związku z art. 7 Karty¹⁹ należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie uregulowaniom lub praktyce państwa członkowskiego, które nie zezwalają ani na uznanie małżeństwa obywatela Unii, zawartego zgodnie z prawem w innym państwie członkowskim w ramach korzystania ze swobody przemieszczania się i pobytu, ani na transkrypcję aktu małżeństwa do rejestru stanu cywilnego na tej podstawie, że w pierwszym państwie członkowskim nie przewiduje się małżeństwa osób tej samej płci.

25. Spór dotyczy uznania przez właściwe organy w Polsce małżeństwa zawartego w Niemczech przez dwóch obywateli polskich, z których jeden jest również obywatelem niemieckim, dla celów transkrypcji aktu małżeństwa do polskiego rejestru stanu cywilnego.

26. Jako że zawarli oni legalny związek małżeński w państwie członkowskim innym niż to, które sporządziło ich akty urodzenia, mogą powoływać się na prawa wynikające z posiadania statusu obywatela Unii²⁰ również wobec swego państwa członkowskiego pochodzenia²¹.

27. W obecnym stanie prawa Unii kwestie stanu cywilnego i wiążące się z nim normy dotyczące małżeństwa są materią należącą do kompetencji państw członkowskich i prawo Unii tej kompetencji nie narusza. Jednakże każde państwo członkowskie powinno wykonywać tę kompetencję zgodnie z prawem Unii, a w szczególności zgodnie z postanowieniami traktatu FUE dotyczącymi swobody przemieszczania się i przebywania na terytorium państw członkowskich przyznanej każdemu obywatelowi Unii, *uznając* w tym celu stan cywilny ustalony w innym państwie członkowskim zgodnie z prawem tego państwa²².

28. Na mocy tych zasad orzecznictwo Trybunału rozwinęło się na dwóch różnych poziomach, jeśli chodzi o konsekwencje, jakie należy wyciągnąć w dziedzinie stanu cywilnego, w zależności od tego, czy chodzi o tożsamość obywatela Unii, którą uzyskał on w państwie członkowskim niebędącym państwem członkowskim pochodzenia, czy o więzi, które mógł ustalić w tymże państwie.

¹⁹ Odnosząc się do wyroku Coman (pkt 17, 28), proponuję, aby Trybunał raczej ograniczył swoje badanie do istnienia przeszkody w korzystaniu przez zainteresowanych z prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu z poszanowaniem ich życia prywatnego i rodzinnego i nie przeprowadzał badania istnienia dyskryminacji.

²⁰ Ze względu na każdą z ich narodowości przysługuje im na podstawie art. 20 ust. 1 TFUE status obywatela Unii, który jest podstawowym statusem obywateli państw członkowskich [zob. wyrok z dnia 4 października 2024 r., Mirin (C-4/23, zwany dalej „wyrokiem Mirin”, EU:C:2024:845, pkt 50, 51 i przytoczone tam orzecznictwo)]. Okoliczność, że osoby będące obywatelami jednego państwa członkowskiego przebywają legalnie na terytorium innego państwa członkowskiego, którego obywatelstwo również posiadają, nie ma znaczenia [zob. podobnie wyrok z dnia 8 czerwca 2017 r., Freitag (C-541/15, EU:C:2017:432, pkt 34)].

²¹ Zobacz podobnie wyrok Mirin (pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo).

²² Zobacz wyrok Coman (pkt 36–38); podobnie wyrok Mirin (pkt 53 i przytoczone tam orzecznictwo).

29. I tak Trybunał orzekł w przypadku małżeństwa²³ lub ustalenia pochodzenia dziecka²⁴, że więzi wynikające z aktów małżeństwa lub aktów urodzenia sporządzonych w państwie członkowskim *powinny być uznawane wyłącznie do celów wykonywania praw, które zainteresowane osoby wywodzą z prawa Unii*²⁵, przy czym w stosunku do pozostałych państw członkowskich nie ma wymogu, by to uznanie wywoływało skutki w zakresie stanu cywilnego²⁶.

30. Natomiast, w przypadku gdy decyzja lub dokument sporządzony zgodnie z prawem w państwie członkowskim innym niż państwo członkowskie pochodzenia dotyczyły danych identyfikacyjnych danego obywatela Unii zarejestrowanych w jego akcie urodzenia, Trybunał orzekł, że odmowa ze strony państwa członkowskiego uznania i wpisania do rejestru stanu cywilnego nazwiska lub imienia lub też zmiany tożsamości płciowej uzyskanych przez obywatela tego państwa członkowskiego może ograniczać wykonywanie ustanowionego w art. 21 TFUE prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich²⁷.

31. Orzecznictwo Trybunału opiera się zasadniczo na stwierdzeniu, że „podobnie jak imię lub nazwisko, płeć definiuje tożsamość i status osobisty danej osoby” i że wobec tego odmowa uznania przez państwo członkowskie zmiany tych danych uzyskanej przez obywatela Unii w innym państwie członkowskim może spowodować dla tego obywatela poważne niedogodności na płaszczyźnie administracyjnej, zawodowej i prywatnej w rozumieniu tego orzecznictwa²⁸.

32. Zgodnie z tą linią orzecznictwa uważam, że *brak jakiegokolwiek uznania* w jednym państwie członkowskim związku małżeńskiego zawartego przez dwie osoby tej samej płci i zarejestrowanego w innym państwie członkowskim stanowi ograniczenie wykonywania prawa wynikającego z art. 21 ust. 1 TFUE. Ograniczenie to stanowi uzasadnienie ustanowionego przez Trybunał zawężenia kompetencji państw członkowskich w zakresie statusu osobistego, chociaż moim zdaniem chodzi o wykonywanie praw, które – w przeciwieństwie do spraw zakończonych wyrokami Coman i Pancharevo – nie zostały skonkretyzowane w dyrektywie 2004/38²⁹. Obywatele Unii, tacy jak J. Cupriak-Trojan i M. Trojan, których sytuacja jest objęta zakresem stosowania prawa Unii³⁰, powinni mieć możliwość swobodnego pobytu i przemieszczania się na terytorium państw członkowskich oraz podczas powrotu do państwa członkowskiego pochodzenia³¹ jako osoby uznane za pozostające w związku małżeńskim.

²³ Zobacz wyrok Coman (pkt 45).

²⁴ Zobacz wyrok z dnia 14 grudnia 2021 r., Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo” (C-490/20, zwany dalej „wyrokiem Pancharevo”, EU:C:2021:1008, pkt 45, 46).

²⁵ W wyroku Coman chodziło o uznanie małżeństwa osób tej samej płci dla celów przyznania małżonkowi będącemu obywatelem państwa trzeciego pochodnego prawa pobytu (pkt 45, 46), opartego na art. 21 TFUE (pkt 23) i przyznanego na warunkach analogicznych do warunków przewidzianych w dyrektywie 2004/38 (pkt 25). W wyroku Pancharevo chodziło o uznanie więzi filiacyjnej ustalonej względem dwóch matek będących obywatelkami Unii w akcie urodzenia ich dziecka do celów uzyskania dowodu tożsamości lub paszportu (zob. pkt 46, 49, 56, 57).

²⁶ W wyroku Pancharevo Trybunał ustanowił zasadę uznawania przez każde państwo członkowskie aktu urodzenia sporządzonego w innym państwie członkowskim, lecz wyłącznie do celu wydania dowodu tożsamości lub paszportu. Nie wyprowadzono z niego żadnego obowiązku w zakresie krajowego stanu cywilnego, i to nawet w razie gdyby dziecko było obywatelem danego państwa członkowskiego (pkt 45, 50). Zobacz także, w odniesieniu do zastosowania tego orzecznictwa do przypadku odmowy wydania przez organy polskie dokumentu podróży polskiemu dziecku, którego akt urodzenia wydany przez organy jednego z państw członkowskich wskazuje jako rodziców dwie osoby tej samej płci, ze względu na brak możliwości uprzedniego przeniesienia w drodze transkrypcji tego dokumentu, postanowienie z dnia 24 czerwca 2022 r., Rzecznik Praw Obywatelskich (C-2/21, EU:C:2022:502, pkt 43, 44, 52).

²⁷ Zobacz wyrok Mirin (pkt 54, 55, 57).

²⁸ Zobacz wyrok Mirin (pkt 55 i przytoczone tam orzecznictwo).

²⁹ Zobacz pkt 29 niniejszej opinii.

³⁰ Zobacz pkt 26 niniejszej opinii.

³¹ Zobacz wyrok Pancharevo (pkt 47).

33. W takiej bowiem sytuacji prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, gwarantowane w art. 7 Karty, także ma podstawowe znaczenie.

34. Zgodnie z art. 52 ust. 3 Karty prawa zagwarantowane w jej art. 7 mają takie samo znaczenie i zakres jak prawa zagwarantowane w art. 8 EKPC.

35. Co się zaś tyczy orzecznictwa ETPC opartego na tym art. 8, poza orzecznictwem przypomnianym w wyroku Coman³², należy zauważyć, że w wyroku z dnia 12 grudnia 2023 r. w sprawie Przybyszewska i in. przeciwko Polsce³³ ETPC orzekł, biorąc pod uwagę w szczególności swoje orzecznictwo wyjaśnione i skonsolidowane w wyroku z dnia 17 stycznia 2023 r. w sprawie Fedotova i in. przeciwko Rosji³⁴, że Rzeczpospolita Polska przekroczyła przysługujący jej margines oceny i nie wywiązała się z ciężącego na niej pozytywnego obowiązku zapewnienia skarżącym szczególnych ram prawnych gwarantujących uznanie i ochronę związków osób tej samej płci. ETPC stwierdził, że uchybienie to, które spowodowało, że skarżący nie byli w stanie uregulować podstawowych aspektów swojego życia, stanowi naruszenie ich prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego³⁵. W uzasadnieniu tego orzeczenia ETPC przypominał, że:

- kilkakrotnie potwierdził, iż art. 8 EKPC ma zastosowanie w aspekcie zarówno „życia prywatnego”, jak i „życia rodzinnego” w sprawach dotyczących podnoszonego braku prawnego uznania lub ochrony par osób tej samej płci³⁶;
- orzekł, iż niedostępność systemu prawnego w zakresie uznawania i ochrony par osób tej samej płci wpływa zarówno na tożsamość osobistą, jak i na tożsamość społeczną skarżących jako osób tej samej płci, pragnących, aby ich związki w charakterze par zostały zalegalizowane i były chronione przez prawo³⁷, oraz
- artykuł 8 EKPC nakłada na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia prawnego uznawania i prawnej ochrony par osób tej samej płci poprzez wprowadzenie „szczególnych ram prawnych”³⁸.

36. Wynika z tego, że w ramach Unii to do państw członkowskich należy – w razie gdy nie przewidują one w prawie krajowym instytucji małżeństwa osób tej samej płci, a nawet jej zakazują – ustanowienie odpowiednich procedur *uznawania* więzi ustanowionych w ten sposób w innym państwie członkowskim. Należy przypomnieć, że Trybunał orzekł już, iż tego rodzaju obowiązek uznania nie narusza tożsamości narodowej ani nie zagraża porządkowi publicznemu danego państwa członkowskiego³⁹.

³² Zobacz pkt 50.

³³ CE:ECHR:2023:1212JUD001145417, zwanym dalej „wyrokiem w sprawie Przybyszewska i in. przeciwko Polsce”, wydanym przez sekcję pierwszą w składzie siedmiu sędziów. Sprawa, w której zapadł ten wyrok, mająca za podłoże wolę zawarcia małżeństw przez pary tej samej płci (§§ 4, 106), dotyczy braku w prawie polskim jakiegokolwiek możliwości prawnego uznania i ochrony związku osób tej samej płci (§ 107). Zobacz także podobnie wyrok z dnia 19 września 2024 r. w sprawie Formela i in. przeciwko Polsce (CE:ECHR:2024:0919JUD005882812), zwany dalej „wyrokiem w sprawie Formela i in. przeciwko Polsce”, wydany przez tę samą sekcję w składzie trzech sędziów. W sprawie, w której zapadł ten wyrok, przedmiotem skarg dwóch par tej samej płci był brak uznania tworzonych przez nie związków w Polsce oraz ich małżeństw zawartych za granicą (§ 10).

³⁴ CE:ECHR:2023:0117JUD004079210.

³⁵ Zobacz wyrok w sprawie Przybyszewska i in. przeciwko Polsce (§§ 123, 124).

³⁶ Zobacz wyrok w sprawie Przybyszewska i in. przeciwko Polsce (§ 39 i przytoczone tam orzecznictwo).

³⁷ Zobacz wyrok w sprawie Przybyszewska i in. przeciwko Polsce (§ 39 i przytoczone tam orzecznictwo).

³⁸ Zobacz wyrok w sprawie Przybyszewska i in. przeciwko Polsce (§§ 98, 103 i przytoczone tam orzecznictwo).

³⁹ Zobacz wyrok Coman (pkt 46).

37. Czy jednak obowiązek uznania małżeństwa na mocy prawa Unii powinien na tej samej podstawie, w szczególności na podstawie art. 21 TFUE, skutkować *nałożeniem* na państwo członkowskie pochodzenia *obowiązku wpisania do rejestru stanu cywilnego aktu małżeństwa* uzyskanego zgodnie z prawem przez jego obywatela lub jego obywateli w innym państwie członkowskim, w sytuacji gdy żaden przepis prawa krajowego na to nie zezwala – a nawet ustawodawstwo krajowe tego zabrania – w równoważnych okolicznościach⁴⁰?

38. Przypominam, że w obecnym stanie orzecznictwa Trybunału obowiązki państw członkowskich w dziedzinie stanu cywilnego dotyczą jedynie ustalenia tożsamości obywatela Unii⁴¹.

39. Trybunał uznał, że rozbieżność pomiędzy dwoma nazwiskami lub imionami noszonymi przez tę samą osobę bądź dwiema zarejestrowanymi tożsamościami płciowymi może prowadzić do nieporozumień i niedogodności, ponieważ wiele czynności życia codziennego, zarówno w dziedzinie publicznej, jak i w dziedzinie prywatnej, wymaga przedstawienia dowodu własnej tożsamości⁴², a co się tyczy rodziny – dowodu związków istniejących między różnymi jej członkami⁴³. Trybunał wypowiedział się zatem, wskazując na konkretne ryzyko, nierozzerwalnie związane z istnieniem rozbieżności w odniesieniu do podstawowych danych dla tożsamości danej osoby, dotyczące konieczności rozwiewania wątpliwości co do tożsamości oraz autentyczności przedstawianych przez nią dokumentów lub prawdziwości zawartych w nich danych. Względem te zostały również przyjęte w przypadku zmiany nazwiska małżonków w następstwie małżeństwa zawartego zgodnie z prawem przez obywateli Unii w państwie członkowskim innym niż państwo członkowskie ich pochodzenia⁴⁴, która nie została uznana przez to państwo. Wobec tego w przypadku zmiany nazwiska jednego lub obojga małżonków nie mogłyby już pojawiać się żadne trudności, ponieważ to nowe nazwisko powinno zostać uznane w każdym z państw członkowskich⁴⁵.

40. Co się natomiast tyczy *wykazania, że dana osoba pozostaje w związku małżeńskim*, nie może ono wynikać w ramach czynności prowadzących do powstania praw z samego faktu noszenia wspólnego nazwiska, o ile tak jest. W konsekwencji, na jakich warunkach na mocy prawa Unii należałoby wymagać od państwa członkowskiego wpisania małżeństwa do rejestru stanu cywilnego tego państwa, mimo że w jego ustawodawstwie nie przewiduje się ani zawierania na jego terytorium małżeństw osób tej samej płci, ani ich rejestracji, jeżeli zostało ono zawarte w innym państwie członkowskim, niezależnie od tego, czy jedna z osób, które zawarły związek małżeński, jest obywatelem tego pierwszego państwa członkowskiego, czy też nie⁴⁶?

⁴⁰ Podobnie jak w wyroku Mirin (pkt 57).

⁴¹ Zobacz pkt 30 i 31 niniejszej opinii.

⁴² Zobacz wyrok Mirin (pkt 54–56 i przytoczone tam orzecznictwo).

⁴³ Zobacz wyroki: z dnia 22 grudnia 2010 r., Sayn-Wittgenstein (C-208/09, EU:C:2010:806, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo); a także z dnia 8 czerwca 2017 r., Freitag (C-541/15, EU:C:2017:432, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo).

⁴⁴ Zobacz podobnie wyrok z dnia 12 maja 2011 r., Runevič-Vardyn i Wardyn (C-391/09, EU:C:2011:291, pkt 76). W tym względzie, co się tyczy sprawy w postępowaniu głównym, pragnę przypomnieć, że rząd polski wyjaśnił na rozprawie, iż w prawie krajowym małżonkowie mają możliwość zmiany nazwiska poprzez zastąpienie nazwiskiem jednego z nich swojego nazwiska rodowego lub poprzez dodanie go do swojego nazwiska rodowego. Według rządu niemieckiego ta sama możliwość istnieje w prawie niemieckim, lecz jedynie w odniesieniu do używania. Nazwisko rodowe nie podlega zmianie. Zobacz także przypis 16 niniejszej opinii.

⁴⁵ Zobacz pkt 30 niniejszej opinii. Tym samym zmiana uzyskana przez J. Cupriaka-Trojana w Polsce powinna wywoływać takie same skutki w Niemczech.

⁴⁶ Na rozprawie rząd polski wyjaśnił, że w Polsce nie można dokonać rejestracji aktu małżeństwa obywateli innych państw członkowskich, w których dopuszcza się małżeństwo osób tej samej płci, podczas gdy możliwa jest transkrypcja takiego aktu w przypadku osób odmiennej płci.

41. Wykazanie statusu „osoby pozostającej w związku małżeńskim” pozwala, by zainteresowanym obywatelom Unii, w szczególności w razie ich powrotu do państw członkowskich pochodzenia⁴⁷, została zapewniona skuteczność (effet utile) praw, które wywodzą oni z art. 21 ust. 1 TFUE⁴⁸. W związku z tym moim zdaniem najpierw należy określić ramy, w jakich powinno się oceniać obowiązki rejestracji w aktach stanu cywilnego.

42. Co się tyczy uprawnień wywodzonych z prawa Unii, a w szczególności z dyrektywy 2004/38⁴⁹, należy podkreślić, że obywatel Unii nie musi wykazywać swojego statusu „osoby pozostającej w związku małżeńskim”, aby swobodnie przemieszczać się po terytorium państw członkowskich⁵⁰. Tylko dla prawa pobytu małżonka jako członka rodziny⁵¹ mogłoby stanowić przeszkodę nieuznanie tego statusu⁵². W tym zaś przypadku Trybunał uznał w wyroku Coman, że na państwo członkowskie pobytu nie można nałożyć żadnego obowiązku w odniesieniu do kwestii stanu cywilnego⁵³. Rozstrzygnięcie to, które dotyczyło małżonka będącego obywatelem państwa trzeciego, ma zastosowanie w przypadku pobytu obywatela Unii w przyjmującym państwie członkowskim. W konsekwencji w tych ramach wybór trybu rejestracji zagranicznego aktu małżeństwa dla celów zezwolenia na pobyt należy do wyłącznej kompetencji państw członkowskich.

43. Co się tyczy prawa pozostających w związku małżeńskim osób tej samej płci do prowadzenia życia rodzinnego bez napotykania przeszkód administracyjnych⁵⁴, pragnę podkreślić, że zadane Trybunałowi pytanie dotyczy konkretnie korzystania przez obywateli krajowych z praw przewidzianych w ustawodawstwie krajowym. Jak to zostało potwierdzone na rozprawie, wniosek J. Cupriaka-Trojana i M. Trojana o transkrypcję ich aktu małżeństwa do polskich ksiąg stanu cywilnego ma na celu umożliwienie wykazania ich statusu „małżonków” w szczególności w Polsce⁵⁵.

⁴⁷ Zobacz podobnie wyrok Coman (pkt 24, 32, 40, 53).

⁴⁸ Zobacz pkt 32 niniejszej opinii.

⁴⁹ Zobacz pkt 29 niniejszej opinii.

⁵⁰ Zobacz art. 4 ust. 1 dyrektywy 2004/38. W tym względzie rząd polski wyjaśnił na rozprawie, że wzmianki o małżeństwie nie zamieszcza się ani w paszporcie, ani w krajowym dowodzie tożsamości. Ponadto pragnę zauważyć, że w niniejszym przypadku, jako że chodzi o pełnoletnich obywateli krajowych posiadających dokumenty podróży, które nie ograniczają ich swobody przemieszczania się, nie powołano się z tego tytułu na żadne prawo wywodzone z dyrektywy 2004/38. Porównaj z sytuacjami rozpatrywanymi w wyrokach Coman i Pancharevo. Zobacz przypis 25 niniejszej opinii.

⁵¹ Zobacz wyrok Coman (pkt 33–35).

⁵² Zobacz podobnie wyrok z dnia 12 maja 2011 r., Runevič-Vardyn i Wardyn (C-391/09, EU:C:2011:291, pkt 73). Należy zauważyć, że nie jest tak w przypadku J. Cupriaka-Trojana i M. Trojana, którzy mieszkają w Polsce. Swoboda przemieszczania się i pobytu każdego z nich, jako obywateli Unii, nie jest zagrożona w ich państwie pochodzenia [zob. podobnie wyrok z dnia 14 listopada 2017 r., Lounes (C-165/16, EU:C:2017:862, pkt 37); a także postanowienie z dnia 24 czerwca 2022 r., Rzecznik Praw Obywatelskich (C-2/21, EU:C:2022:502, pkt 36 i przytoczone tam orzecznictwo)].

⁵³ Zobacz wyrok Coman (pkt 45, 46). Trybunał orzekł zatem, że uznanie małżeństwa osób tej samej płci ogranicza się wyłącznie do celów przyznania pochodnego prawa pobytu obywatelowi państwa trzeciego.

⁵⁴ Zobacz pkt 32 i 35 niniejszej opinii.

⁵⁵ Skarżący podnieśli, że ich życie rodzinne nie może być kontynuowane w Polsce na takich samych zasadach jak w Niemczech. Podali oni w odniesieniu do Polski te przykłady: po pierwsze, od początku marca do początku września 2022 r. J. Cupriak-Trojan, mieszkając w Polsce, pozostawał bez pracy i nie był objęty publicznym ubezpieczeniem zdrowotnym. W tym okresie M. Trojan mieszkał i pracował w Polsce. Małżonek zatrudniony ma zaś możliwość objęcia ubezpieczeniem zdrowotnym niezatrudnionego małżonka. Natomiast M. Trojan nie miał takiej możliwości, ponieważ zawarte przez skarżących małżeństwo nie ma żadnych skutków w Polsce, a w konsekwencji J. Cupriak-Trojan przez cały ten okres pozbawiony był publicznego ubezpieczenia zdrowotnego. Po drugie, po zawarciu związku małżeńskiego w Niemczech J. Cupriak-Trojan wniósł o aktualizację w księdze wieczystej brzmienia jego nazwiska w odniesieniu do nieruchomości należących do niego w Polsce. Sąd właściwy dla jednej z tych nieruchomości oddalił ten wniosek na tej podstawie, że małżeństwo osób tej samej płci nie jest uznawane. Natomiast inny sąd uwzględnił ten wniosek w odniesieniu do drugiej nieruchomości i wpisał zmianę nazwiska. Zobacz także podobne stwierdzenia ETPC w wyrokach: w sprawie Przybyszewska i in. przeciwko Polsce (§§ 102, 108); w sprawie Formela i in. przeciwko Polsce (§ 24).

44. Choć bowiem zgodnie z mającym zastosowanie uregulowaniami polskimi transkrypcja zagranicznego aktu małżeństwa nie jest obowiązkowa w przypadku załatwiania formalności administracyjnych życia codziennego⁵⁶, a akt ten, zwolniony z wszelkiej formy legalizacji, jeżeli sporządzono go w państwie członkowskim, powinien wywoływać skutki dowodowe równoważne skutkom aktów polskich⁵⁷, to przepisy te nie są w praktyce stosowane przez właściwe organy. Rząd polski przyznał zresztą w uwagach na piśmie uzupełnionych na rozprawie, że transkrypcja aktu małżeństwa jest jedynym sposobem na przezwycięzenie trudności wskazywanych przez osoby tej samej płci, które zawarły związek małżeński za granicą, niezależnie od ich obywatelstwa.

45. W braku rozwiązań alternatywnych w Polsce, takich jak wydanie jakiegokolwiek innego dokumentu urzędowego⁵⁸, który mógłby zostać uznany przez polskie organy administracyjne, na tym państwie członkowskim ciąży zatem obowiązek transkrypcji zagranicznego aktu małżeństwa do rejestru stanu cywilnego.

46. Jednakże ze względu na ten szczególny kontekst i a fortiori ze względu na przedmiot sporu w postępowaniu głównym, który nie jest objęty zakresem stosowania dyrektywy 2004/38⁵⁹, obowiązek wpisania do rejestru stanu cywilnego aktu małżeństwa sporządzonego w jednym z państw członkowskich *nie może moim zdaniem ciążyć na każdym innym państwie członkowskim, jeżeli małżeństwo wywołuje skutki bez konieczności dopełnienia tej formalności*.

47. Ponadto należąca do każdego państwa członkowskiego decyzja co do określenia odpowiednich środków w celu zagwarantowania prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego par osób tej samej płci, jest zgodna z zakresem praw zagwarantowanych w art. 8 EKPC, zdefiniowanym przez ETPC.

48. W wyroku w sprawie Przybyszewska i in. przeciwko Polsce w odniesieniu do obowiązku wprowadzenia „szczególnych ram prawnych”⁶⁰ ETPC uściślił, co następuje:

- artykuły 8, 12 i 14 EKPC nie były dotychczas interpretowane w ten sposób, że nakładają one na państwa strony pozytywny obowiązek udostępnienia instytucji małżeństwa parom tej samej płci⁶¹;
- margines oceny państw stron jest znacznie ograniczony, jeśli chodzi o zapewnienie parom osób tej samej płci możliwości prawnego uznania i prawnej ochrony. Jest on szerszy w odniesieniu do „wyboru środków” przy wypełnianiu ich pozytywnych obowiązków wynikających z art. 8 EKPC⁶²; oraz

⁵⁶ Zobacz art. 104 ust. 5 Prawa o aktach stanu cywilnego, przytoczony w pkt 11 niniejszej opinii.

⁵⁷ Zobacz art. 1138 kodeksu postępowania cywilnego, przytoczony w pkt 15 niniejszej opinii, i art. 4 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1191 z dnia 6 lipca 2016 r. w sprawie promowania swobodnego przepływu obywateli poprzez uproszczenie wymogów dotyczących przedkładania określonych dokumentów urzędowych w Unii Europejskiej i zmieniającego rozporządzenie (UE) nr 1024/2012 (Dz.U. 2016, L 200, s. 1). Zobacz także art. 9 tego rozporządzenia i załącznik IV do tego rozporządzenia, który zawiera wielojęzyczny standardowy formularz dotyczący małżeństwa. Formularz ten ułatwia tłumaczenie dokumentu urzędowego dotyczącego małżeństwa. Zobacz dla porównania formularz B załączony do Konwencji nr 16 Międzynarodowej Komisji Stanu Cywilnego (CIEC) dotyczącej wydawania wielojęzycznych odpisów skróconych aktów stanu cywilnego, sporządzonej w Wiedniu dnia 8 września 1976 r., do której Rzeczpospolita Polska przystąpiła.

⁵⁸ Zobacz analogicznie wyrok Pancharevo (pkt 50).

⁵⁹ Zobacz pkt 43 niniejszej opinii.

⁶⁰ Zobacz pkt 35 niniejszej opinii.

⁶¹ Zobacz wyrok w sprawie Przybyszewska i in. przeciwko Polsce (§ 99 i przytoczone tam orzecznictwo).

⁶² Zobacz wyrok w sprawie Przybyszewska i in. przeciwko Polsce (§§ 100, 101 i przytoczone tam orzecznictwo).

- ponieważ EKPC ma na celu zagwarantowanie nie praw, które są teoretyczne lub iluzoryczne, lecz praw, które są praktyczne i skuteczne, jest istotne, aby ochrona przyznana przez państwa strony parom tej samej płci była odpowiednia. W tym kontekście ETPC wskazuje, że miał już okazję odnieść się w niektórych wyrokach do aspektów, w szczególności materialnych (alimenty, opodatkowanie lub dziedziczenie) lub moralnych (prawa i obowiązki w zakresie wzajemnej pomocy), które są integralną częścią życia pary, a ich uregulowanie w ramach prawnych dostępnych dla par tej samej płci przyniosłoby korzyść⁶³.

49. Co się tyczy stwierdzonego przez ETPC braku w prawie polskim jakiejkolwiek możliwości prawnego uznania i ochrony par tej samej płci⁶⁴, ETPC zauważył, że pomimo pewnych pozytywnych zmian w orzecznictwie w tej dziedzinie, partnerzy tej samej płci nie są w stanie regulować podstawowych aspektów swojego życia, na przykład dotyczących własności, alimentów, opodatkowania i dziedziczenia, jako oficjalnie uznana para. W większości sytuacji pary te nie mogą powołać się na istnienie ich związku w kontaktach z organami sądowymi ani administracyjnymi. ETPC orzekł, że zgodnie z zasadą pomocniczości leżącą u podstaw EKPC, to nie do niego należy określenie systemu prawnego, który ma być przypisany parom tej samej płci⁶⁵.

50. Co się tyczy rejestracji małżeństw osób tej samej płci zawartych za granicą, w wyroku z dnia 14 grudnia 2017 r. w sprawie *Orlandi i in. przeciwko Włochom*⁶⁶ ETPC właśnie wskazał na brak konsensusu w Europie, co potwierdza, że państwa powinny co do zasady korzystać z szerokiego zakresu uznania w odniesieniu do decyzji o tym, czy zarejestrować jako małżeństwa takie małżeństwa zawarte za granicą⁶⁷.

51. W wyroku w sprawie *Orlandi i in. przeciwko Włochom* ETPC stwierdził w § 210, że państwo włoskie nie mogło w racjonalny sposób ignorować sytuacji skarżących – będących osobami tej samej płci, które zawarły związek małżeński zgodnie z prawem państwa obcego – odpowiadającej życiu rodzinnemu w rozumieniu art. 8 EKPC, i wstrzymać się od zaoferowania im środka ochrony ich związku. Jako że do 2016 r. władze włoskie powstrzymały się od uznawania tej sytuacji i zapewnienia jakiejkolwiek formy ochrony związku skarżących, ETPC stwierdził, że państwo włoskie nie zadbało o zachowanie właściwej równowagi między konkurującymi ze sobą interesami⁶⁸. ETPC uznał, że państwo to nie zapewniło skarżącym szczególnych ram prawnych umożliwiających uznanie i ochronę związków między osobami tej samej płci z naruszeniem art. 8 EKPC. Ciążący na państwie obowiązek nie został rozszerzony na powinność zarejestrowania małżeństwa zawartego za granicą jako małżeństwa we Włoszech, jako że państwo to nie uznawało małżeństwa osób tej samej płci.

⁶³ Zobacz wyrok w sprawie *Przybyszewska i in. przeciwko Polsce* (§ 102 i przytoczone tam orzecznictwo).

⁶⁴ Zobacz wyroki: w sprawie *Przybyszewska i in. przeciwko Polsce* (§ 105); a także w sprawie *Formela przeciwko Polsce* (§ 27).

⁶⁵ Zobacz wyrok w sprawie *Przybyszewska i in. przeciwko Polsce* (§ 114). W przedmiocie przysługującego państwom stronom szerszego marginesu oceny przy określaniu szczegółowego charakteru systemu prawnego, który ma być dostępny dla par osób tej samej płci, zob. wyrok w sprawie *Formela przeciwko Polsce* (§ 28).

⁶⁶ CE:ECHR:2017:1214JUD002643112, zwanym dalej „wyrokiem w sprawie *Orlandi i in. przeciwko Włochom*” (§ 205). W sprawie, w której zapadł ten wyrok, zarzuty podniesione na podstawie art. 8 EKPC dotyczyły zasadniczo odmowy rejestracji we Włoszech małżeństwa zawartego za granicą, czy to jako małżeństwa, czy to w jakiejkolwiek innej formie, co pozbawiało zainteresowane osoby wszelkiej ochrony prawnej lub związanych z tym praw (zob. § 191).

⁶⁷ W § 205 wyroku w sprawie *Orlandi i in. przeciwko Włochom* ETPC wskazał, że zgodnie z dostępnymi mu informacjami z zakresu prawa porównawczego, ograniczonymi do 27 państw, które nie dopuszczały małżeństw osób tej samej płci, tylko trzy z nich zezwalały na ich rejestrację. Co się tyczy bardziej szczegółowych danych, z lipca 2015 r., zob. tenże wyrok *Orlandi i in. przeciwko Włochom* (§ 113). Porównaj także dane z zakresu prawa porównawczego w przedmiocie prawnego uznawania par osób tej samej płci, jednakże bez dalszych uściśleń dotyczących stanu cywilnego, przedstawione w wyroku ETPC z dnia 17 stycznia 2023 r. w sprawie *Fedotova i in. przeciwko Rosji* (CE:ECHR:2023:0117JUD004079210, §§ 65–67), do których odesłano w wyroku w sprawie *Przybyszewska i in. przeciwko Polsce* (§ 31).

⁶⁸ Zobacz podobnie wyrok *Formela przeciwko Polsce*, który również dotyczy braku uznania i rejestracji aktów małżeństw zawartych za granicą (§§ 10, 22, 25, 29).

52. Podobnie niedawno w wyroku w sprawie Formela i in. przeciwko Polsce ETPC stwierdził, że odmawiając rejestracji małżeństw skarżących *w jakiegokolwiek formie* i nie zapewniając im szczególnych ram prawnych przewidujących uznanie i ochronę ich związków, polskie władze pozostawiły skarżące w próżni prawnej i nie zaspokoili podstawowych potrzeb w zakresie uznania i ochrony par osób tej samej płci pozostających w stabilnym i zaangażowanym związku⁶⁹.

53. W konsekwencji nie wydaje mi się, aby szczególny wymóg transkrypcji lub, bardziej ogólnie, wpisania sporządzonego w jednym z państw członkowskich aktu małżeństwa zawartego między osobami tej samej płci do rejestru stanu cywilnego państwa członkowskiego pochodzenia zainteresowanej osoby lub zainteresowanych osób mógł wynikać z prawa Unii, stosownie do jego wykładni dokonanej przez Trybunał⁷⁰, w celu przyznania ochrony szerszej niż ochrona wynikająca z orzecznictwa ETPC. Uważam zatem, że powinna mieć zastosowanie ustanowiona przezeń zasada. Wywodzę z tego, że każde państwo członkowskie jest właściwe do określenia odpowiednich zasad w celu zapewnienia parom osób tej samej płci oficjalnego uznania, które – by posłużyć się sformułowaniem z wyroku w sprawie Przybyszewska i in. przeciwko Polsce⁷¹ – nadaje im byt i legitymację wobec świata zewnętrznego, bez konieczności wpisania do rejestru stanu cywilnego aktów małżeństwa osób tej samej płci, jeżeli takie małżeństwa nie są przewidziane w prawie tego państwa członkowskiego.

54. Tak więc w niniejszej sprawie transkrypcja niemieckiego aktu małżeństwa do polskich ksiąg stanu cywilnego jest wymagana ze względu na specyfikę krajową, jak wynika to z uwag rządu polskiego⁷². Jednakże dopuszczenie posługiwania się przez parę małżonków wspólnym noszonym nazwiskiem mogłoby również być w pewnych sytuacjach życia codziennego środkiem służącym spełnieniu tego wymogu upublicznienia małżeństwa wobec osób trzecich. To samo dotyczy możliwości przedstawienia w państwie członkowskim aktu małżeństwa sporządzonego w innym państwie członkowskim, przetłumaczonego i zwolnionego z legalizacji, ze względu na wartość dowodową przyznaną mu zgodnie z prawem Unii⁷³.

55. Wydaje mi się, że rozróżnienie obowiązku uznania małżeństwa osób tej samej płci zgodnie z prawem zawartego w przyjmującym państwie członkowskim z jednej strony i obowiązku wpisania aktu małżeństwa do rejestru stanu cywilnego państwa członkowskiego pochodzenia z drugiej strony pozwala na przyjęcie wykładni art. 21 TFUE wpisującej się w ścisłe poszanowanie podziału kompetencji między Unią a państwami członkowskimi. Na tej podstawie rozróżnienie to jest spójne z orzecznictwem Trybunału odnoszącym się do sporządzonych w jednym z państw członkowskich aktów stanu cywilnego dotyczących par osób tej samej płci lub ich dzieci, które powinny wywoływać skutki w innym państwie członkowskim nieprzewidującym takich sytuacji prawnych.

56. Przeciwnie rozwiązanie mogłoby opierać się jedynie na twierdzeniu, że prawo Unii uznaje swobodę przemieszczania się i pobytu obywateli Unii, z której można korzystać bez ograniczeń w odniesieniu do stanu cywilnego, z wyjątkiem przypadku nadużycia prawa. Tymczasem

⁶⁹ Zobacz wyrok w sprawie Formela i in. przeciwko Polsce (§ 26).

⁷⁰ Zobacz pkt 27–31 niniejszej opinii.

⁷¹ Zobacz § 109 in fine.

⁷² Zobacz pkt 44 niniejszej opinii.

⁷³ Zobacz podobnie pkt 44 niniejszej opinii. Zobacz także analogicznie wyrok z dnia 8 grudnia 2022 r., Caisse nationale d'assurance pension (C-731/21, EU:C:2022:969, pkt 39–41 i przytoczone tam orzecznictwo).

w szczególności w dziedzinie małżeństwa powstanie kwestia, czy takie rozwiązanie będzie miało zastosowanie w sytuacjach, w których odmowa rejestracji zagranicznego aktu małżeństwa opiera się na podstawach innych niż brak różnicy płci małżonków⁷⁴.

57. W odniesieniu do stanu cywilnego Trybunał przeszedłby zatem z opierającego się na zasadzie swobodnego przemieszczania się obywatela Unii podejścia ograniczonego do kwestii jego tożsamości do podejścia opartego wyłącznie na prawie do poszanowania jego życia rodzinnego. Prawo to stałoby się zasadą objętą prawem do swobodnego przemieszczania się i pobytu oraz oderwaną od jakiegokolwiek prawa pochodnego⁷⁵, ewentualnie powiązaną z zakazem dyskryminacji ze względu na orientację seksualną.

58. Pragnę zauważyć, po pierwsze, że nawet w sytuacji, w której powinien mieć pierwszeństwo najlepszy interes dziecka, Trybunał nie poszedł tą drogą⁷⁶.

59. Po drugie, należy stwierdzić, że w odniesieniu do pochodzenia dziecka Komisja opracowała wniosek dotyczący rozporządzenia⁷⁷ zmierzający do zobowiązania państw członkowskich do uznawania pochodzenia dziecka ustalonego w innym państwie członkowskim do celów krajowych innych niż wykonywanie praw przysługujących na mocy prawa Unii, w szczególności na mocy przepisów dotyczących swobodnego przemieszczania się.

60. Proponuję zatem, aby Trybunał orzekł, że na mocy prawa Unii nie można wymagać wpisania aktu małżeństwa zawartego w jednym z państw członkowskich przez dwie osoby tej samej płci, z których przynajmniej jedna jest obywatelem Unii, do rejestru stanu cywilnego innego państwa członkowskiego, które nie uznaje takiego małżeństwa, chyba że chodzi o jedyny sposób wykazania statusu osoby pozostającej w związku małżeńskim. Innymi słowy, ciążący na państwach członkowskich obowiązek wpisania do rejestru stanu cywilnego związany ze swobodą przemieszczania się i pobytu powinien moim zdaniem pozostać ograniczony do przypadków, w których istnieje wątpliwość co do tożsamości obywatela Unii i można ją usunąć jedynie w ten sposób.

V. Wniosek

61. W świetle całości powyższych rozważań proponuję, aby na pytanie przedstawione przez Naczelny Sąd Administracyjny (Polska) Trybunał udzielił następującej odpowiedzi:

Artykuł 20 i art. 21 ust. 1 TFUE w związku z art. 7 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej

⁷⁴ Takich jak na przykład zdolność do zawarcia małżeństwa, rozwiązanie wcześniejszych związków lub też różnica wieku między osobami, które zawarły związek małżeński, regulowanych przepisami prawa prywatnego międzynarodowego.

⁷⁵ Zobacz podobnie opinia rzecznik generalnej J. Kokott w sprawie *Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo”* (C-490/20, EU:C:2021:296, pkt 99, 100).

⁷⁶ Zobacz wyrok *Pancharevo* (pkt 45, 50); postanowienie z dnia 24 czerwca 2022 r., *Rzecznik Praw Obywatelskich* (C-2/21, EU:C:2022:502, pkt 43, 44, 52).

⁷⁷ Wniosek dotyczący rozporządzenia Rady w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania orzeczeń i przyjmowania dokumentów urzędowych dotyczących pochodzenia dziecka oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia pochodzenia dziecka [COM(2022) 695 final].

należy interpretować w ten sposób, że:

nie stoją one na przeszkodzie uregulowaniom państwa członkowskiego, którego przynależność państwową posiada obywatel Unii, niezezwalającym na transkrypcję do rejestru stanu cywilnego jego aktu małżeństwa z osobą tej samej płci, sporządzonego zgodnie z prawem w innym państwie członkowskim, w ramach korzystania ze swobody przemieszczania się i pobytu, jeżeli w pierwszym państwie członkowskim istnieją inne sposoby zapewnienia osobom tej samej płci uznania ich małżeństwa wobec osób trzecich.

Stoją one natomiast na przeszkodzie uregulowaniom lub praktyce państwa członkowskiego, którego przynależność państwową posiada obywatel Unii, niezezwalającym na uznanie, za pomocą jakiegokolwiek środka lub dokumentu potwierdzającego wieź małżeńską i nazwisko wybrane przez osoby, które zawarły związek małżeński, jego małżeństwa zawartego zgodnie z prawem w innym państwie członkowskim z osobą tej samej płci w ramach korzystania ze swobody przemieszczania się i pobytu, na tej podstawie, że pierwsze państwo członkowskie nie przewiduje takiego małżeństwa.